

Тимченко А. О.,

доцент кафедри українознавства та латинської мови Національного фармацевтичного університету, кандидат філологічних наук
(м. Харків, Україна)

ОБРАЗ МАТЕРІ В ЗБІРЦІ В. БОРОВОГО «СВЯТОГОРИ»

У статті розглянуто лірику харківського поета Василя Борового, котра є знаковим явищем для української літератури другої половини ХХ ст. Репрезентація образу матері в ній особливо цікава для дослідження, адже цей образ привідкриває найсокровенніше в душі поета, а відтак і в його художньому світі. Зроблено висновок, що образ матері постає одним із ключових у творчості митця та акумулює довкола себе провідні мотиви всієї творчості В. Борового.

Ключові слова: поезія, образ матері, В. Боровий.

В статье рассмотрена лирика харьковского поэта Василия Борового, которая является знаковым явлением для украинской литературы второй половины ХХ в. Репрезентация образа матери в ней особенно интересна для исследования, ведь этот образ приоткрывает самое сокровенное в душе поэта, а затем и в его художественном мире. Сделан вывод, что образ матери появляется одним из ключевых в творчестве художника и аккумулирует вокруг себя ведущие мотивы всего творчества В. Борового.

Ключевые слова: поэзия, образ матери, В. Боровой.

The article deals with the lyrics of the Kharkiv poet Vasily Borovoy, which is an iconic phenomenon for Ukrainian literature of the second half of the 20th century. The representation of the mother's image in it is especially interesting for research, because this image reveals the most intimate in the soul of the poet, and then in his artistic world. It is concluded that the image of the mother appears to be one of the key in

the artist's work and accumulates around him the leading motives of the entire creative work of V. Borovoy.

Keywords: *poetry, mother image, V. Borovoy.*

Творчість харків'янина Василя Борового є без перебільшення знаковою для української літератури другої половини ХХ ст., вона становить не лише літопис буремної доби, літопис людського болю, а й узірєць майстерності віршоскладання, геніального висвітлення мудрості в поетичних строфах.

Образ матері властивий для творчості більшості митців, часто є типовим, тому його вивчення може здатися непродуктивним. Проте, на нашу думку, саме через автобіографічність, граничну «болючість» (і тому беззаперечну складність матеріалу), «близькість» образу матері конкретному митцеві й видається цікавим дослідити його, аби проаналізувати, в який спосіб автор виявляє найпотаємніше. Актуальність студії зумовлена ще й тим, що на сьогодні ім'я В. Борового нечасто постає в літературознавчому контексті.

Василь Боровий провів багато років в ув'язненні, і весь цей час згорьована мати чекала на повернення сина. Частину творів збірки «Святогори» (1999 р.) становить в'язнична лірика, що є знаковою в репрезентації образу матері.

За спогадами митця, батько, повернувшись із громадянської війни, «Одружився, взявши сироту. Вродливу, з розкішною косою. І загинув, коли вона, моя мати, була на останньому місяці вагітності.

Забили невідомі. Вночі обстріляли двір, а він вийшов: «Хто стріляє?..». Це – на очах його дружини, моєї матінки. Заміж більше не виходила, ніколи не співала, а пісень українських знала безліч. Весь вік за ним проплакала... І молилась. Була дуже віруючою» (зі спогадів В. Борового [3]).

Недитяча серйозність і зваженість із малих літ були характерні для Василя; відповідальність за матір почував увесь час. Нечасто в українській літературі зустрічаються схожі за пронизливістю рядки:

*Ви бачили мою маму... Он в одержині подертій
Сіла, дивиться довго — у потойбічну пільму...
А біля неї Ангел, зажурено Ангел смерті
Стоїть, а сльоза йому котиться —
і сам не знає, чому [2, с. 40].*

Ще рідше, певно, постають і приклади подібної синівської уваги: Василь Боровий, навіть ставши сімейним, забрав до себе матір, доглядав її, й вона, попри сум і хвороби, доволі довго прожила на світі.

Одним із найпоказовіших із погляду реалізації образу матері є вірш «Не ридай мене, Мати...» [1, с. 7], узірєць високої поетичної майстерності В. Борового; автор через засоби паралелізму, пуанта, влучні епітети, промовистий звукопис передає тонкі нюанси почуттів, підносить стражденний і чистий образ матері, стверджує сувору й ласкаву волю Божу, показує вищість духа над неволею та смертю [4].

Практично завжди образ матері пов'язаний у поета з локусом дому/хати, мотивом спогадів [1, с. 12; 34; 69; 70; 71]:

*Вже й сивий, а мати бачить нас двох –
І Василя, й Василька.
І гладить волосся шорстке, як мох,
Її воскова рука... [1, с. 69].*

Образи землі й матері синонімізуються, звучать означення «сива», «осіння». Мати постає старою, вона часто молиться [1, с. 6; 8; 71]. Це вкотре вказує на християнський підтекст, наближає змальоване до Богородичних сюжетів: «...В журбі німіла Божя Мати, / Світилась з покуті сльоза» [1, с. 45]. Жінка молиться не за себе, а «за когось» (зокрема, звісно ж, за сина), зичить добра. Часто образ матері корелює з емоцією журби, ньєнка зображується змученою, сумною, ніби приреченою на працю й чекання [1, с. 27; 69; 70]. Цікаво, що в поезії «Озвася відгомін...» мати співає і плаче [1, с. 34] (а в спогадах поета читаємо, що після смерті чоловіка вона «ніколи не співала, а пісень українських знала безліч» [3]).

Градус напруги зростає, коли автор говорить про ньєнку як про удовицю [1, с. 15; 35], що, як ми знаємо, є біографічною деталлю. Образ смерті нерідко постає у творах, де звучить мотив матері; виникають іще й такі контексти: мати при труні сина [1, с. 15; 40] («...Напевне, й при моїй труні / Скрипить їй удовицею» [1, с. 15]) та смерть самої матері [1, с. 28–29; 71; 72].

З-поміж загального журливого контексту виділяються твори, де образ корелює з емоціями спокою та ідилії [1, с. 26; 56; 70; 75].

Поезія «Згасає день. Уже на видноколі...» містить такий нетиповий для лірики митця мотив казки та дива:

*Задзвонить тонко молоко в дійниці,
Запахне травами і чимсь казковим.
І оживуть всі давні таємниці,
Яких не можна передати й словом [1, с. 70].*

Отже, образ матері є одним із ключових у творчості митця; втілення цього образу в поезії В. Борового вражає читача граничною щирістю, емоції, майстерно втілені у слові, передають синівську вдячність, дитячу безтурботність, а також тугу й біль за долю найдорожчої людини; мотиви, що акумулюються довкола образу матері, є провідними в ліриці поета, характеризуючи особливості його художнього світу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Боровий В. І. Святогори : Лірика / Василь Боровий. – К. : Укр. письменник, 1999. – 95 с. – (Сер. «Сучасна укр. л-ра»).

2. Боровий В. І. Червоне сонце Каєркана : Лірика / В. І. Боровий; передне слово А. Стожука. — Х.: Майдан, 2014. — 118 с.

3. Василь Боровий: «Мене благословив до друку Свідзінський» : інтерв'ю Л. Хворост і Л. Вировець [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://kharkiv-nspu.org.ua/archives/2794>. – Назва з екрана.

4. Тимченко А. О. Поетика твору В. Борового «Не ридай мене, мати...» / А. Тимченко // Слов'янознавство і нові парадигми та напрями соціогуманітарних досліджень : матеріали Міжнар. наук. конф. (Київ, 24 травня 2017 р.). – Київ, 2017. – С. 125–127.

Біличенко О. Л.,

завідувач кафедри української мови та літератури, професор

Лисенко Н. В.

доцент кафедри української мови та літератури Донбаського